

J. Škultéty:

POZOR NA REČ,
či píšeme, či hovoríme!
(Pokračovanie.)

Veľká, veľká to bola u nás premena 1918-ho roku. Poznať už i na literárnej tvorbe. Vychodia knižky mladého pokolenia slovenského — tak, že to vec radostná. Na reči nejednej z tých knižiek ešte poznať okolnosti — ale to prejde. Rozumiem okolnosti naše v novom stave, od 1918-ho. V súdoch, v úradoch administratívnych, na farách, v školách začali písať po slovensky ľudia, ktorí po slovensky neučili sa nikda. Do škôl hrnula sa mládež, ale učitelia, profesori kde by sa boli vzali takí, ktorí by v správnej slovenskej reči boli mohli učiť! Knižiek slovenských bolo málo: Ján Hollý, Chalupka, Sládkovič, Janko Král, Kalinčiak, Botto, Vajanský, Hviezdoslav, Ondrej Bella, Kukučín, Šoltesová, Vansová, Timrava, Podjavorinská, Tajovský boli málokomu prístupní. Také boli okolnosti, v ktorých predstavitelia mladého pokolenia slovenského stali sa spisovateľmi. Ale to všetko postupne sa mení.

A bude sa meniť. Mladí spisovatelia budú sa obzerať, budú načúvať, ako sa hovori, ako sa spieva po dedinách slovenských. A z dolín Váhu, Nitry, Hrona, Ipla, Rimavy, Šajavy, Hornáda bude sa ozývať reč čistá, slovanská. Slováci tak bývajú, že pre nich nieto tlaku cudziny. Za susedov jedni z nás majú Čechov, druhí Poliakov, tretí Rusov a za starodávna predkovia naši žili v susedstve i s južnými Slovanmi. Pre spisovateľov slovenských bude tu hodno nadstavovať uši. A nejeden ani nebude cítiť takej potreby: pri tých milých ozonoch slovenských krajov on už narodí sa majstrom slovenčiny...

Nový život, nový život! S mladým pokolením budeme sa učiť i starší a najstarší. V zlých pomeroch pozanedbávali sme všeličo, nuž teraz dobre po slovensky hovoriť a písať budeme sa učiť i zo slovenských piesní, prísloví, porekadiel. Keď v 1840-tych rokoch tak horlivo začalo sa zapisovanie, sbieranie národnej tradície, pri povestiach išlo temer o fabulu — sbieratelia boli z pokolenia latinskou školou rečove hodne otupeného. Jednako

v tom zachovanom i tak hodne vzácneho so stránky slovníka i skladby. A z východného nárečia nášho máme i Czamblovu sbierku povestí (kniha „Slovenská reč“, 1907), už náležite zapísaných po dedinách. Učiť sa máme možnosť už i dnes. No a zbierať, zapisovať bude sa i preto, že pozameškávané treba nahrádzať, a život i slovenskej dediny sa mení.

27) **duševný — duchovný.** Prvé z týchto prídavných mien je z podstatného mena *duša*, druhé z podstatného *duch*. Ale dnes už temer nepočuť, nečítať tohto druhého — všetko je len *duševný, duševná*. Života *duchovného* ako by už ani nebolo — už je temer len *duševný*. I u nás je už časopis, ktorý zovie sa tribunou slovenských „duševných (miesto: duchovných) pracovníkov“.

28) **usadiť sa.** Podstatné meno *osada* je veru srozumiteľné. Vzniklo, keď tvorily, zakladaly sa dediny, obce, keď či vrchnosti či súkromní majitelia osádzali rodiny i jednotlivcov na stále žitie. Temer vo všetkých krajoch československého štátu, v Čechách, v Sliezske, na Morave, na Slovensku, v Podkarpatskej Rusi, sú dediny, ktorých meno je *Osada*; v Orave, neďaleko Kubína, máme i *Osádku*. Takému zakladaniu osád podobné je i to, keď včelári dostanú nový roj; a tiež *osadia* ho, *osádzajú* do nového kláta, nového úľa. A márna taká srozumiteľnosť, jasnosť: ujalo sa hovoriť i písať: *usadiť sa*, nie *osadiť*. Na pr.: Nový advokát *usadil sa* v našom meste. I dnes, keď *osady* už nezakladajú sa, na stále žitie i v meste *osadíme sa*; *usadiť sa* znamená: v izbe na stoličke, na kanape, alebo hoci v poli na pažiti, na nejakej skale, na pni. A nerozlišovaním takýchto vecí kazí sa reč!

29) **rozvrátiť.** Ruské slovo *razvrat* (znamená mravný úpadok, mravnú skazu) nepotrebné dostalo sa do Čiech. Z neho, podstatného mena, spravili si i sloveso, a dnes už i u nás čítavame, na pr. teraz, za času čínsko-japonskej vojny, takéto vety: Japonské vojská vtrhly na čínske územie a strašným spôsobom zničily a *rozvrátily* mesto. Pôvodný význam podstatného mena ruského je prevrátený a sloveso v Čechách spáchané smyslom svojím už ani nesúvisí s ruskou pôvodinou.

30) **Podmet a výrok.** V svojej knižke „Nová rukovet' správné češtiny“ (1901) kapitolku o poriadku slov vo vetách Fr. Bartoš začína poučením, že „podmet (subjekt) jde před výrokem (predikátom), a to i tehdy, když se věta počíná příslovcem aneb jakýmkoliv určením příslovečným, jakož i tehdy, když předchází celá věta příslovečná (pořádek přirozený)“. Příkladů z starší češtiny předkládá takéto: Neklan káže vstáti k vojně. V čas pršky lidé se schovávají. V tom čase otec Rastislavův, kníže Michael, přijel také do Uher ke dvoru královskému. Hledaje pomoci proti Milaňanům, císař Fridrich vypravil biskupa Daniele do Uher.

Potom Bartoš s dôrazom poznamenáva, že „tento porádek slov je ryze slovanský“, a dokladá veľmi poučnú vec. Cituje totiž, ako je v ruskom preklade „Babičky“ Boženy Němcovej ponaprávaný „německý porádek slov českého originálu“. Cituje vety českého textu spolu s ich ruským prekladom: Jak zaslechly zpěv, *běžely děti* úprkem matkám vstříc. Než došlo procesí do vesnice, *troubili si už chlápci* na nové trubky. Po modlení v kapliče *poděkovali* poutníci svému vůdci. — Zaslýšav píenie, *dieťa* so vsiech nog *brosilís* navstrieču materiam. Prežde nieželi processija došla do dierevni, *malčíki* uže *igrali* na novych dudkach. Pomolivšis u časovni, *bogomolcy* *poblagodarili* svojego vožaka. Alebo: Když tam byli, *vzal Tomeš* paní mlynářku k tanci — Jedva onie vošli v kuchňu, *Tomeš* *priglasil* na tanec melničichu. — Dnes v tejto veci je ešte ďaleko horší stav, než bol pred 70. rokmi, za Boženy Němcovej.

(Pokračovanie.)

P. P. Zgúth:

DVOJTVARY V SPISOVNEJ REČI.

Mám na ume praktický význam spisovnej reči, týkajúci sa školskej výučby. Na zasadnutí jazykovedného odboru r. 1931 bol istý riaditeľ mešt. školy, ktorý vyslovil predpoklad ako túžbu učiteľov, aby v Pravidlách a v pravopisnom slovníku dostali učitelia direktívu v ustálených jednotvaroch, aby výučba, podľa možnosti, bola jednotná. To, pravda, vzťahovať sa môže iba na učiteľov ľudových a pripadne i meštianskych škôl. Ale tobôž vzťahuje sa na stredné školy, kde sú Pravidlá ako príručka užívané a záväzné nielen pre učiteľa, ale i pre žiaka. Učiteľ (profesor) je v nesnádzi, ktorý z dvojtvarov uzná za správnejší, alebo náladove a v predpojatosti uzná za správnejší taký, ktorý je menej vžitý do živej reči ľudu. Ale i žiak je v pomykove, aby z dvojtvarov neupotrebil ten, s ktorým učiteľ nebude súhlasiť, lebo môže to mať následky na klasifikáciu, alebo ho aspoň rozladí a v revnivosti zarazí. Pravda, nemožno vyhnúť dvojtvarom rovnakého významu, vžitým do spisovnej reči: *vipera* — *vretenica*, *přhlava* — *žihlava*, *přlít sa* — *pýřit sa*, *fakmer* — *femer*, *zas* — *zasa*... ap. To by byly dvojtvary uzákonené. K nim družia sa tvary pravopisom rovnaké, ale rozdielneho významu: *úhor* (ryba) — *úhor* (rola nezasiata), *šíp* (ker) — *šíp* (strela), *súš* (suchá zem) — *súš* (včelný)... ap.; alebo aspoň veľmi jemne líšiace sa pravopisom: *zbeh* (dezertér, uprchlík od vojska) — *sbeh* (shluknutie ľudu), *súčtoval* (spočítat) — *zúčtoval* (vyúčtovať)... ap.

Ale načo uzákonit dvojtvary, ako: *lakeť* — *lokeť*, *klbása* — *klobása*, *brva* — *obrva*, *borovka* — *borievka*, *venec* — *veniec*,

barviar — *barveník* — *farbiar*... ap.? Márne sa bude zháňať dedičan za nejakým „barviarom — barvenikom“ v meste! Farbiara by iste našiel. Kolkým dvojtvarom bolo by sa vyhlo, hľadiac na úzus zakorenený v spisbe! A bolo by sa vyhlo i sarkastickým poznámkam: „i tak i tak“ (môže sa totiž písať). Nechže sú dvojtvary tam, kde sú vžitá a tým aj uzákonené!

Ešte väčšími urážajú jazykový cit tvary odvodené príponami *-eň* a *-ňa*, *-isko* a *-ište* a zdobnelé príponami *-čík* a *-ček*.

Súdny pozorovateľ dá iste prednosť odvodeninám na *-eň*: *dreváreň*, *kasáreň*, *hvezdáreň*... ap. oproti odvodeným príponou *-ňa*: *drevárňa*, *kasárňa*, *hvezdárňa*... ap.; keď pre iné nie, aspoň pre ľubozvuk. Skloňovanie prvých podľa „dlaň“: *dreváreň*... ap. a druhých podľa „duša“: *drevárňa*... ap. sa takmer kryje: do *drevárne* (gen. sing.), v *drevárni* (lok. sing.). Rozdiel okrem nominatívu je len v jednotnom akuzatíve. Naproti tomu tvary: *poistovňa*, *pracovňa*, *podateľňa*... ap. oproti nemožným: *poistoveň*, *pracoveň*, *podateľeň*... ap. sú v Pravidlách správne ako jednotvary uzákonené.

Viac menej vzťahuje sa distinkcia na dvojtvary, odvodené príponami: *-isko* a *-ište*. Na rozlíšenie významu máme v niektorých slovách obidve prípony: *hladisko* (je miesto, s ktorého sa hľadí na niečo), *hladište* (v divadle); *stanovisko* (v tom význame ako *hladisko*), *stanovište* (miesto). Niektoré slová majú totožný i rozdielny význam; totožný: *ohnisko* — *ohnište*, *stnísko* — *stníšte*, *javisko* — *javište*... ap.; rozdielny: *ohnisko* (pohorenisko po vyhasnutej vatre alebo požiari), *ohnište* (pri otvorenej peci, na ktorom gazdiná vari); *bahnisko* (bahno od dažďa), *bahnište* (močaristá pôda); posledné sú skôr dialektizmy (Mošovce v Turci). Hoci tieto dvojtvary sú v úžitku na viacerých krajoch, pre spisovnú reč načim ustáliť jeden tvar a tým klesne počet dvojtvarov. Také ustálené a vžitá jednotvary sú: *hradisko*, *kosisko*, *porisko*... ap. alebo: *bojište*, *popravište*, *úfočište*... ap.

Pri dvojtvaroch zdobnelých príponami *-čík* a *-ček* dal by som prednosť prípone *-čík*: *chrobáčik*, *jedináčik*, *vojačík*... ap. oproti: *chrobáček*, *jedináček*, *vojaček*... ap.; prípone *-ček* najmä pri dva razy zdobnelých: *kôň* — *koník* — *koníček*, *voziček*, *košiček*... ap. Ale i pri diminutívach sú ustálené a uzákonené jednotvary na *-čík*: *žiacik*, *vtáčik*, *klobúčik*... ap. a na *-ček*: *zvonček*, *stromček*, *mlynček*... ap. Radím podobne pokračovať. To bude v záujme spisovnej reči a nadovšetko školskej výučby.

Nemožno súhlasíť s dvojakými tvarami ani pri skloňovaní v genitívach: *vlas* — *vlasa* i *vlasu*, *plť* — *plti* i *plte*, *loď* — *lodi* i *lode*, *piad* — *piadi* i *piade*... podobne ani v lokáli: *meter* — *v metre* i *v metri*... ap.

Pri slovách *plť* — *plti*, *plte*, *loď* — *lodi*, *lode*... je dvojaký genitív; z toho vychodí, že množný nominatív môže byť i *plte*, *lode*... a vtedy skloňuje sa podľa „dlaň“. Vajanský by sa iste pohoršil nad opravou: Letia plti dolu Váhom... (miesto

ptel). Nedôslednosti zjavia sa aj inde. Úlohou odborných filologov je pribrať niekoľko výnimiek ku slovám: *obec*, *pec* a *zem*, alebo ustáliť pravidlo pri skloňovaní vzorov „dlaň“ a „kost“.

Slovo *meter* skloňuje sa podľa „meč“ ako: žalár, oltár... teda množný nominatív: *metre* a podľa toho správny lokál môže byť len: v *metri*.

Toľko na uváženie.

Samo Czambel,

Z MENŠÍCH ŠTÚDIÍ O SLOVENČINE.

¹ Poznajúc nedostatky spisovnej reči slovenskej, navrhol som vo svojej rozprave „O spisovnej reči slovenskej“ (Slov. pohľ., ročník 1901), *aby sa revízií podrobila terajšia spisovná reč slovenská, ale verejnosť sa ani slovom neosvedčila za potrebu jazykovej reformy*. Napísal som tam:

Bernolák a Štúr a po nich prešporská konferencia z počiatku 50-tych rokov uznali za dobré postaviť slovenčinu na „*vlastné nohy*“. Ale slovenčina vytvorila sa slovenskou, žiaľbohu, *len čo do foriem, čo do látky náš spisovný jazyk — nie je slovenský*.

O to by šlo pri tých reformách v prvom rade a hlavne, aby nielen formy nášho spisovného jazyka boli slovenské, ale aj jeho látka. *Poslovenčiteľ spisovnú reč čo do látky, to je cieľom môjho snaženia*.

Máme písať takými slovami, aké ľud slovenský má a zná a slová máme viazať takým spôsobom, ako ich ľud slovenský viaže.

Ja sa nazdávam, že sú už aj toto dosť závažné príčiny, aby sme dokonale prebrali a preskúmali reč slovenského ľudu a na poznatkoch z ľudovej reči čerpaných zreformovali svoju spisovnú reč.

Že o čo tu ide, to najlepšie poznáme z niektorých príkladov. V Mrázovej mluvnici (v Pešti 1872) na str. 134 čítame takéto pravidlo:

„Reč pozostáva len zo samých jednoduchých alebo stážených viet, ale veľmi často spájajú sa dve alebo viac viet v jeden celok a spôsobom týmto povstáva veta.“

Slovák by to vyslovil asi takto:

„V reči máme nielen samé jednoduché alebo stiahnuté vety, ale veľmi často sa spoja v jeden celok dve vety alebo aj viac viet a z toho býva složená veta.“

Na tej istej strane Mrázovej mluvnice čítame tento príklad:

„Tyto deti sa dobre chovajú, aby rodičom pôsobily radosť.“

¹ Vyňaté z diela „Slováci a ich reč“ (str. 225—229). Vyšlo roku 1908. Text je miesty opravený a skrátený. Red.

Tým, ktorí sa odchovali na spisovnej reči slovenskej, vôbec už nepríde na um, že je tá veta celkom česká. Slovákoví značí chovať = kŕmiť, a slova *pôsobiť* Slovák vôbec nezná. Tú vetu povedal by nepokazený literárnou rečou Slovák takto:

„Tieto deti sa dobre spravujú (alebo: tieto deti sú dobré), aby rodičia mali z nich radosť.“

Posvietme si ešte na niekoľko príkladov z Mrázovej mluvnice. Na strane 136:

„Brezie drevo neni síce na stavänia, ale k páleniu a na uhlie je veľmi dobré.“

Po slovensky:

„Brezové drevo (alebo: brezina) je nie na stavanie, ale na palivo a na uhlie sa dobre hodí.“

„Vlaské orechy sú síce veľmi chutné, avšak časté požívanie jejich je prsám škodlivé.“

Po slovensky:

„Vlašské orechy sú síce veľmi chutné, ale často ich jest: škodí prsiam.“

„Zub často zahryzie do jazyka, a preca si dobrými susedami zostávajú.“

Po slovensky:

„Často zub zahryzne do jazyka, a predsa sa vedno znesú.“

„Sluha lebo musí byť usilovný, alebo sa prepúšťa zo služby.“

Po slovensky:

„Alebo robí sluha ako treba, alebo ho prepustia zo služby.“

Všetky tieto príklady sú vypísané z jedného punktu. Všetky prípady natoľko zarážajú cudzinstvom, že to ľahko zbadá i človek neoborný.

A tu sa potom niekto smele môže aj to spýtať:

Co sú nám hodné syntaktické pravidlá, ktoré sú odvodené z takýchto vzorov jazykových?

Keď vravím, že treba zreformovať spisovnú reč slovenskú na základoch ľudového jazyka, to neznačí zrušiť terajší poriadok vecí, zrobiť „tabula rasa“ a počať stavať tam, kde sme stáli pred stoletiami.

Veci znalý človek ľahko tu môže uhádnuť, o čo ide: Ak je spisovný jazyk slovenský spisovným jazykom našich Slovákov, tak sa musí zakladať na jazyku našich Slovákov. Známe (prvotné) stanovisko Matice slovenskej², aby bol spisovný jazyk slovenský, akoby mostom k jazykom slovanským a hlavne k češtine, je príliš ideálne a také, ktoré *nepodporuje* bezprostredne *životné záujmy slovenského ľudu*.

Ono sa dá vysvetliť a odôvodniť duchom vtedajšieho národného života slovenského, ale my mladšie pokolenie máme právo posudzovať historické skutky a žiadať, aby sa zpomedi ideálov národných vypúšťaly tie, ktorým je súdené, aby naveky

² Czambel myslí starú Maticu slovenskú.

ostaly nespľniteľnými ideálmi, a aby sme sa bližšie primkli k reálnym potrebám skutočného života.

Ja sa nazdávam, že je rozvojom spisovnej reči slovenskej *v zásade* prekonané to *stanovisko Hattalovo*, podľa ktorého má gramatika spisovnej reči slovenskej *slúžiť za most nazad k češtine*.

Slovenčina smie mať iba jeden rozumný, odôvodniteľný cieľ, a to je: *slúžiť za most ku vzdelaniu ľudu slovenského*.

A tu je seriózný gramatikár a slovníkár — na rozcestí.

My všetci, ktorí v novšej dobe zabúdame svojimi prácami do oboru slovenskej gramatiky, cítime, že potrebujeme pevnej pôdy pod svoje nohy.

Ja sa nazdávam, že sa gramatikár a slovníkár slovenský iba vtedy ocíti na pevnej pôde, *keď sa zriekne pobočných ohľadov, ohľadov na češtinu a keď sa postaví na pôdu živého jazyka slovenského, na pôdu toho jazyka, ktorý každodenne počúvame z úst ľudu slovenského*.

Gramatikou a slovníkom, ktoré vyhotovíme na takýchto číro slovenských základoch, v prvom rade poslúžime sebe, záujmom ľudu svojho, ale tým zároveň poslúžime aj vede, slovenskej filológii. *Taká slovenská gramatika, ktorej cieľom je „slúžiť za most k češtine nazad“, neslúži vede, ale ju zavádza. A to isté môžeme povedať aj o materiáli slovenského slovníka, ani ten neslúži vede, ale ju rovno zavádza.*

Je čas, podľa môjho skromného náhľadu svrchovaný čas, aby sme sa úplne rozlúčili s Hattalovým heslom v spisovnej reči slovenskej, podľa ktorého naša spisovná reč „má slúžiť za most nazad k češtine“, a aby sme si podali ku spoločnej práci ruky všetci, ktorí pracujeme o slovenskom jazyku, a to pod novým heslom: *Gramatiku a slovník na základoch reči ľudu slovenského!*

Pre tých, ktorí sú nie zasvätení do tajností jazykových pomerov československých, podávam tu malú *ukážku terajšej spisovnej reči slovenskej*:

„Jestli niekto zanechá svoje bývalé zlozvyky, tým prezradí, že je mužom rozšafným a takým, ktorý si praje napraviť sa. Možná, že sa zpočiatku špatne bude cítiť, že mu bez ustania niečo bude schádzať, ale konečne zvykne si sriadenému životu a bude žiť poctivým životom...“

Taký je novoveký sloh slovenský. A keby sme sa opierali o reč, ako ľud slovenský hovorí, museli by sme ho zmeniť asi takto:

„Ak dakto (voľakto) opustí svoje dakedajšie plané obyčaje, tým dokáže, že je človekom rozumným a takým, ktorý sa chce polepšiť. Môž' byť, že mu to zprvoti nebude po chuti, že mu ustavične dačo bude chybovať, ale napokon privykne poriadnemu životu a bude žiť statočne...“

Vetu spisovnej reči „snadno a rýchle to vykoná pilný hospodár“ v svojej reči vyslovuje Slováč takto: „ľahko a skoro to

urobí usilovný gazda“. Z tejto krátkušej vety a z hornej ukážky jazykovej každý vybadať môžeš tú priepasť, aká je medzi slovníkom terajšej spisovnej reči a medzi slovníkom reči slovenského ľudu...

Vo svojom spisovnom jazyku máme jasné princípy pravopisné a tvaroslovné, na ktorých sa bezpečne rozvíja pravopis a tvaroslovie; ale nemáme nijakých princípov v skladbe a v slovníku. Princípy pravopisný a tvaroslovný zdedili sme od starostlivejších predkov, my sami hľvieme a leňošíme už 50 rokov a z vlastného popudu nevieme poznať ani tú pravdu, že treba už raz niečo predsa vykonať, aby nedokončená stavba dostala sa — pod strechu.³

Belo Letz:

O UŽÍVANÍ TVAROV AKO - JAKO.

Pomalý a istú zákonitosť ukazujúci vývin našej reči má veľa takých zjavov, ktoré svojou polovičatosťou ľahko môžu viesť k omylom. A tu úlohou gramatikárov je vystihnúť, ktorá z viacerých foriem má nádej istotne zvíťaziť. Veď by sa ináč našli v závoze, keby nevytušili dobrú vývojovú tendenciu nášho jazyka a neuzákonnili tvar najlepšie vyhovujúci zpomedi viac podob, ktoré nemajú budúcnosti.

Znateľným sklonom vývinu našich hlások je vynechanie *j-* na začiatku slov, najmä pri dvojtvaroch *aký-jaký*, *akýsi-jakýsi*, *ako-jako* a pod. Ide u nich práve o počiatočné *j-*, ktoré robí ťažkosti, a to nielen vo výslovnosti, ale i v písme, kde sa zamieňajú tvary *ako* i *jako*.

Vo výslovnosti môžeme pozorovať skutočne obidve uvedené formy, z ktorých prvá (*ako*) je častejšia. Ťažko stanoviť pravidlo, ale celkom isté je, že typ *ako* býva skoro vždy na začiatku vety, po vetnej prestávke a po slovách zakončených spoluhláskou. Druhý tvar (*jako*) zdá sa byť oprávnenejší, keď je po slove, ktoré doznieva na samohlásku, alebo keď je druhou časťou kompozita v takomže postavení (na pr. *kadejaký*, *nejaky*, *hocijaký* a pod.).

Možno, že vývin odstráni túto nejednotnosť v prospech typu *ako*. Táto mienka je opodstatnená, lebo v novších vydaniach

³ Na tomto článku vidieť, ako si Samo Czambel predstavoval poslovenčenie látky spisovného jazyka slovenského. Hoci vo všetkých podrobnostiach nemôžeme s ním súhlasiť, predsa len základná jeho myšlienka o živene literárnej reči ľudovou značila a značí veľmi mnoho pre našu spisovnú reč. A Jozef Zubatý, odporúčajúc českým spisovateľom ľudovú reč, robil vlastne to isté, čo u nás S. Czambel. Dnes, pravda, neveríme, že by filologovia mohli zmeniť tvárnosť spisovnej reči. Stačí, keď budú upozorňovať spisovateľov, že v ľudovej reči sú také hodnoty v syntaxi aj slovníku, ktoré prenesené do spisovnej reči boly by jej obohatením. Redakcia.

našich kníh ujal sa úplne typ *ako*, teda i v prípade, keď je v akomsi hiatovom postavení, kým *jako* vôbec nenajdeme. Znak, že i v našom písomníctve tvar bez *j-* pokladá sa za jedinú dobrú formu. Príklady:

I. a) Tvar *ako* na začiatku vety:

Mišo: „Āko by mu to nemohol v dedine povedať!“ Kuk. III. 39. *Āko si to pomyslel, vybehol do chýžky, lebo nohy mu akosi šly do skoku.* Kuk. III. 42. *„Āko chcete“, znie dlho čakand odpoveď.* Kuk. III. 45. *Ākoby ho bol už i čas zabudol tam pri tom sklamaní...* T. Gašpar, Buvi 12.

b) Po vetnej prestávke:

Videli by, ako je tam väžený. Kuk. III. 35. — *škrabe sa Teliar za uchom, ako by ho čakala nejaká nemilá úloha.* Kuk. III. 39. *Steperil sa, ako počul, že ktosi ide.* Kuk. III. 39. *Ráztoky — ako sa vpravelo — ležaly Pánu Bohu za chrbtom.* Urban, *Živý bič* 9. *Volajúc na seba, ľudia cítili, ako sa spájajú živými sfuhami hlasov.* *Ž. b.* 17. ... *vtedy jasal, ako kto zo sna hovorí.* T. G., Buvi 44.

c) I po samohláske užíva sa len *ako*:

Ti, čo nosia to meno, pripadajú mi ako uzurpátori. Kuk. III. 35. *Popri chýžkách, ktoré sú ako krdel roztratených oviec.* Kuk. III. 36.

II. Ostatné uvedené tvary a) *aký*, b) *akýsi*, c) *akosi* sú tiež len bez *j-*:

a) *Āký pán! Robí si, čo chce.* Kuk. III. 37. *Viem ja, za akým ty ideš válovom...* Kuk. III. 39.

b) — *večer sa vracia smutný, akýsi veľmi, veľmi ustatý.* Kuk. III. 38. *Bol to akýsi zvláštny sviatok, akési smutné hody v stajniach.* *Živý bič* 94. *Āle vtedy, ako tak počúval, pozdalo sa mu ficho akýmsi zvláštnym, zhmotnelým, skoro nahmatateľným.* *Ž. b.* 178.

c) *Nohy akosi nechcú slúžiť.* Kuk. III. 40. ... *lebo nohy mu akosi šly do skoku.* Kuk. III. 42.¹⁾

Niektoré naše gramatiky majú tiež svoje stanovisko k dvojtvarom *ako-jako*. I Pravidlá uvádzajú na pr. pri interpunkcii porovnávaciu spojku (*f*)*ako* a v slovníkovej časti *ako* i *jako*, *akosi* i *jakosi*, *aký* i *jaký*, *akýsi* i *jakýsi* atď. Keďže pri písмене *J* je tvar *jaký* zasa uvedený, možno tušiť, že povedľa foriem bez *j-* pokladajú sa za vhodné i podoby s *j-*, hoci okolnosť, že v prvom prípade je *j-* v zátvorke, hovorí o prednosti tvarov bez *j-*.

Damborský (V. vyd. § 263) formuluje svoj náhľad takto:

¹⁾ V starších vydaniach býva i *jako*, na pr. z Kalinčákovej Reštavrácie, vydané r. 1871 Knihlač. spolkom v T. Sv. Martine, sú príklady: — *prevedie statočného človeka cez lavičku jakoby to nič.* (Str. 7.) — *a tak obskakoval okolo mňa, jako mačka okolo myši.* (Str. 8.) *Hej kebys ty vedel, ako teba pán Potocký rád vidí a jako na teba drží!* (Str. 57.) *„Bodaj ta hus kople kmotre, jaký si ty múdry.“* (Str. 58.)

„Jaký (s *j*) píšeme na začiatku vety, alebo je-li predchádzajúce slovo zakončené samohláskou; aký (bez *j*) píšeme po slovách zakončených spoluhláskou. To isté platí aj o príslovke *jako-ako*. Na pr. Jaký pán, taký krám. Chodí jako páv. Povedz mi, jako sa to stalo. Uvidíš, ako poletí.“

Neodchýľuje sa od svojho paragrafu ani tam, kde hovorí o podradenom spojovaní vetnom, i uvádza najčastejšie spojky *než* a *jako*. (Teda nie *ako*.)

Slabou stránkou stanoviska Pravidiel i Damborského je, že si nevšímajú terajšieho úzusu v literatúre, ktorý sa ustálil pri podobe *ako*, a tak je zjednodušený, že *jako* vôbec nepozná.²⁾ Predchádza takto prídialeko pravidlo našich gramatik, ktoré by sa mali prispôbiť. Veď teda nielen tendencia vývinu našej reči, ale spisovateľský a tlačiarenský spôsob písať len *ako* je jednotný, hoci výslovnosť nie je ešte jednotná. Odstránily by sa takto zbytočné dvojtvary.

Netreba sa obávať ani takého *ako* po samohláske. Náš jazyk sa mu nebráni, veď v niektorých stredoslovenských nárečiach sú pravidelne len tvary bez *j*-. Iná vec je u kompozít (*kadejaký*), kde je úplná pravopisná jednotnosť a kde by uzákonenie podôb bez *j* znamenalo radikálnu a násilnú zmenu, ktorá by sa ani neshodovala so skutočnou výslovnosťou.

Michal Knap:

NIEKOLKO UPOZORNENÍ.

Pramene dobrej slovenčiny.

V našich časoch, keď z úradov, zo škôl, z novín do slovenčiny dostáva sa toľko kazov, veľmi potrebné je poukázať na spoľahlivé pramene, z ktorých treba čerpať pravú, rýdzu slovenčinu.

Najbohatším prameňom je živá reč ľudová. Pravda, nie všetky dialekty rovnako. V hláskosloví na príklad rozhoduje len úzus stredoslovenský, tu nemožno pripustiť ani prvky západoslovenské ani východoslovenské. Hláskoslovie je najnedotknuteľnejšou čiastkou spisovnej reči, kde vývin je už skončený. Preto každá odchýlka od úzu stredoslovenského je chybou. I v tvarosloví základom a normou je stredná slovenčina. Ale tu už niekedy aj ostatné nárečia môžu byť zdrojom úzu spisovného, najmä keď i v strednej slovenčine je kolísanie. Ako príklad spomeniem slová vzoru *ulica*, pri ktorých vo veľkej čiastke stredného Slovenska v jednotnom genitíve bežné sú tvary na *-i* (na pr. z *ulici*, do *Bystřicí*). Tu za spisovné prijali sa tvary na *-e*, ktoré nachodíme pravidelne hlavne v nárečiach západoslovenských. V skladbe a slovníku pomerne ešte viacej možno čerpať

²⁾ V matičných vydaniach býva už dôsledne *ako*, *aký*, *ak* a pod.

i z dialektov, pravda, treba svedomite skúmať, či nie sú to zjavy cudzie, a slová treba hláskoslovne prispôbiť úzu stredoslovenskému. Potom nebude výčítiek, že spisovná slovenčina je rečou len istého zlomku Slovákov. Okrem toho dobrým zdrojom pre spisovnú reč sú diela našich spisovateľov, hlavne predprevratových. Ale i tu bude rozhodovať rodisko, okolie a pomery, v ktorých spisovateľ žil. Bude úlohou Matice slovenskej zostaviť akýsi zoznam diel úplne bezvadných a diel menej spoľahlivých. Ja by som na prvé miesto dal Kukučina a tých, čo opisovali život na strednom Slovensku. Keďže básnik je viazaný všakovými ohľadmi, reč básnická má celkom iný ráz, z nej treba čerpať obozretne, čo by to bol i Hviezdoslav, tento náš klasik. Až sa dôkladne preštudujú jeho diela so stránky jazykovej, najde sa v nich dosť nesprávností. Z diel odborných, vedeckých možno prevziať len to, čo je odobrené úzom ľudovým, pri novotvaroch treba skúmať, či zodpovedajú duchu reči.

Ale tieto pramene na všetko nebudú stačiť. Preto bude treba tvoriť nové slová, a to bude úlohou slovenských odborníkov a filológov. Tvoríť však nové slová treba len tam, kde nemáme ani svojich ľudových, ani vžitých medzinárodných. Je na príklad úplne zbytočné poslovenčovať mená rozličných prvkov chemických (*sodík, kostík, dusík* a pod.).

Časopis Slovenská reč má práve na tieto zdroje poukazovať, ich zhodnocovať, z nich v konkrétnych prípadoch čerpať a chyby naprávať, čo je potrebné najmä teraz, keď pravopisný chaos je dobrou výhovorkou pre tých, ktorým na dobrej slovenčine nezáleží, aj pre tých, čo ju vedome kazia.

*

Vo 4. čísle Slk. reči upozornil som na niektoré chyby. Teraz v tom pokračujem.

Náhražka.

Toto slovo zrejme súvisí s kmeňom *hrad-*, ktorý je v slovách: *hradiť, nahradiť, uhradiť, prehradiť, nahradzať, nahradzovať*. V slovenčine nikde nepozorujeme z alebo ž proti *d*, preto ani pri tvorení príponou *-ka* nemôže vzniknúť ž. Príponu *-ka* mohli by sme pripojiť alebo ku kmeňu slovesa 4. triedy (*d*), alebo ku kmeňu triedy 5. (*dz*) a dostali by sme slová: *náhradka* alebo *náhradzka*. Takto tvorených slov máme niekoľko: *prechádzka, výložka, stávkka, rozprávka, zväzka* ap. Boly by teda slová *náhradka, náhradzka* utvorené správne. Ale poznáme i takéto slová: *úlomok, úšklabok, rozsudok* ap. Podobne i *náhradok*.

Vyberme si teda miesto „*náhražky*“ alebo *náhradku*, alebo *náhradok*.

Predať — oddať.

Slovo *predať* znamená u nás dať za peniaze niečo kupujú-

cemu. Neslobodno ho užívať vo význame českého *předať*, slovensky *oddať*. Miesto *predal knižnicu* nástupcovi hovor a piš: *oddal knižnicu* ...

Odvádzaf.

V našich úradoch všetko, hlavne peniaze na pošte, v berných úradoch sa odvádzajú. To je hrubý germanizmus, prinesený k nám po prevrate. My Slováci *oddávame* alebo *posielame*. Teda i v úradoch má sa len *oddávať*.

Odvod, odvedený.

Naši šuhajci chodili predtým na *asentírku* a bývali *odobraní*. Teraz sú už odvody a chlapci sú odvedení. Keď chceme mať za *asentírku* slovenské slovo, vyberme si *odberky*. Tak to čítame aj u Kukučina. Dobré je i slovo *odberačka* (= asentírka). Známe je z ľudovej reči i spisovnej. (Viď Tvrdého a Kálalov slovník.)

Rad.

Pri slove *rad* predstavujeme si veci, ktoré skutočne môžu utvoriť rad. Ale teraz hovorí a píše sa: *rad rokov*, *rad dôvodov*, *rad zákonov* ap. V takýchto väzbách, kde treba označiť množstvo a nejde o rad, nebojme sa upotrebiť dobré slovenské slová: *sila*, *veľa*, *mnoho*, *kopa* ap. Nepíšme však *spústa*, lebo je to slovo v slovenčine neznáme.

Dr. Fedor Jesenský:

K NAŠEJ PRÁVNICKEJ TERMINOLOGII.

V minulom čísle Slovenskej reči bolo niekoľko príkladov z našej právnickej terminologie. Je skutočne už na čase, aby ustanovizne, ktoré sú povolané zasiahnuť do právnickej terminologie, naozaj priložili ruky k dielu. Bude to často vec veľmi ťažká, lebo niektoré chybné výrazy natoľko sa už vžily, že na ich odstránenie budeme potrebovať veľa času a možno i úradnej pomoci.

Z právnikov, advokátov, sudcov a administratívnych úradníkov istotne nik nebude opravovať chybné výrazy, ak k tomu nedostanú sankciu shora. Očista právnickej terminologie bude možná len vtedy, keď ustanovizeň, ktorá je k tomu povolaná, aby ju vykonala, zostaví právnický terminologický a frazeologický slovník, ktorý by príslušné ministerstvo schválilo. Je istá vec, že zostavenie takéhoto slovníka mala by vykonať Advokátska komora s Maticou slovenskou.

Že revízia právnickej terminologie je veľmi potrebná, toho dôkazom sú i tieto skúsenosti z praxi:

Cestou. — Slovka *cestou* užívajú v rozličných frázach. Keď niekto chce niekoho žalovať, urobí to „cestou súdu“. Keď po-

verí advokáta, aby ho zastupoval, povie, že žaluje „cestou advokáta“. Keď posúdený dlžník neplatí, vymáhajú na ňom požiadavku „cestou exekúcie“. A keď ani potom neplatí, predajú mu majetok „cestou verejnej licitácie“.

Ani jedna z týchto ciest nie je dobrá.

Keď niekto musí žalovať, nech žaluje „pri súde“, keď je povinné zastúpenie advokátom, nech „zastúpený právnym zástupcom“ žiada súd o potrestanie. Za všetky spomenuté výrazy so slovom „cestou“ nezodpovedajú stránky, ale ich právni zástupcovia, ktorí osnujú žaloby a prípravné spisy. Práve tak nesprávne užívajú i slov „prostredníctvom“ a „skrze“. Obyčajne upotrebiajú tieto slová preto, že chcú mať kvetnatejší sloh, ale často i z neznalosti.

Bohužiaľ, mnohé frázy vžily sa už i v živej reči. Aj u nás počuť bubnovať: „dnes popoludní o druhej hodine bude sa odpredávať cestou verejnej licitácie pozemok“. Pravda, za takúto strašnú vetu zodpovedá úradník, ktorý text na vyhlásenie osnoval.

Prehlásený — vyhlásený. Keď po prevrate promovali prvého doktora, iste v rozčulení nevedel, ako má napísať oznámenie známym a rodine. Akiste si vzal český vzor a od tých čias máme doktorov, ktorí boli za doktorov „prehlásení“, lebo ani jedon nový doktor si takéto oznámenie nepísal sám, ale si ho jednoducho odpísal, a tak sa vyvinula táto tradícia. Slovenčina nepozná slova „prehlásiť“, ktoré by malo význam „vyhlásiť“. Niet ho ani v Czambelovi, ani v Pravidlách a Tvrdý ho má pri slove — *prehlasovať*. Ale o promovanom nik nebude tvrdiť, že bol prehlasovaný. Prečo nepoužiť dobrého výrazu, že pán absolvent bol *za doktora — vyhlásený*?

Pacht — árenda. Hlavne v súvis s pozemkovou reformou užíva sa u nás veľmi často slov „pacht“, „pachtier“ a „pre-pachtovateľ“. Od nájmu sa líši *pacht* tým, že nájomník nemusí najatý predmet obrábať, aby mal z neho úžitok, ale pri „pachte“ ho musí kosiť, hnojiť, orať, žať a pod. *Pacht* je teda nové slovo miesto nášho *árenda*. Ten, kto predmet árenduje, je árendátor. Slová: *pacht*, *pachtier* a pod. sú prejaté z nemčiny do češtiny, a preto by bola škoda nekriticky ich prejať aj do slovenčiny. Vžily sa veľmi. Máme aj zákon o drobných pachtieroch, ktorí by sa mali volať árendátormi. U nás poznáme len *pachtenie*, ktoré s árendálnym pomerom nemá nič spoločného. Nahradzovať slová *árenda*, *árendátor* novými *pacht*, *pachtier* značí zatemňovanie našej právnickej terminológie.

Vypisujte z úradných listín a písomností nedobré slová, vžby, veťy a pod. a pošlite nám ich na posúdenie. Ochoťne ich opravíme a uverejníme.

Redakcia.

NA MARGO NAŠEJ PRÁVNICKEJ TERMINOLOGIE.

Opis. — V právnickej terminológii slovenskej zhusta nachodíme slovo *opis* miesto *odpis*, čo je navidomoči zlé a konfúzne. Veď pri slovesných tvaroch *opísať* a *odpísať* veľmi dobre cítime významový rozdiel. I Pravidlá slovenského pravopisu (na str. 204 a 209) správne upozorňujú na rozličný význam slov *odpis* (= *kópia*, *druhopsis*) a *opis*, *opísať*, čo sa významove kryje s českým líčení, líčit.

Jednať, pojednávať. — Proti tomuto slovu ako právnickému termínu brojí sa už oddávna, ale dosiaľ bezvýsledne, lebo nemáme mocenského postavenia v kultúrnom ohľade, a preto diktát akéhokoľvek rečového ignoranta je smerodajnejší, ako všetky naše rečové pravidlá o dobrom úze. Opakujeme poznové to, čo sa často spomína: *Slováci jedajú sa na trhu*, keď dačo kupujú, a slovo *jednanie* má príchut' istej jarmočnej vulgárnosti, preto nehodí sa pre našu právnickú terminológiu. *Pri súde sa nejedná, nepojednáva, ale rokuje*, lebo súd nie je trhoviskom.

Movitosť. — Nieкто mohol by si myslieť, že je to trvalý a tradične nenarušený pozostatok z tých čias, keď u nás vládla latinčina, a mylil by sa. Naši advokáti dávno pred vojnou poznali správny právnický termín „*pohnuteľnosť*“ a „*nehnutelnosť*“. „Movitosť“ dostala sa k nám iba po prevrate z láskavosti takzvanej úradnej terminologie, ktorá si dovoľuje u nás všeličo na úkor rečovej správnosti a srozumiteľnosti. Úradná latinská reč zanechala síce v našej terminológii mnoho trvalých stôp, ktoré majú pre nás hodnotu kultúrnu i prakticky rečovú, lenže terajšia úradná reč nedáva im pardon, ničí ich a kántri bez milosti, hoci nejedon latinský termín zaslúžil by si, aby sa s ním pietne zachodilo. Pravda, to neplatí o slove „*movitosť*“, lebo je nepotrebné so stanoviska právnickej terminologie a zbytočné, keďže máme dobrý a vžitý termín „*pohnuteľnosť*“.

Činža. — Nedobré slovo. Ale slová tohoto druhu sú terajšej našej právnickej terminológii vítané. „*Činžu*“ máte v daňovom zákone, na daňových hárkoch, ba aj v slovníku pri Pravidlách slovenského pravopisu. Všade tam zasiahly už nepovolane ruky tvoriteľov rečových spotvorenín. V slovenčine nepotrebujeme slova *činža*, miesto ktorého máme dobré slovenské slová *nájomné*, *bytné*, ktoré istotne neurážajú slovenské rečové čutie.

Snúbenec - snúbenica. — S týmito slovami nikdy sa nestretávame v ľudovej reči. V Tvrdeho slovníku nachodíme i umelé tvary *slúbenec - slúbenica*. Keby sa u nás pramene dobrej slovenčiny tak hriese nezanedbávaly, mohlo sa uzákoniť a ujať na strednom Slovensku známe *verenec - verenica*. Sú to slová dobré a súce do života, aj v Pravidlách ich nachodíme, ale bez poznámky, či ich možno upotrebiť v odbornej terminológii. — Otázka je, či sa vžijú!

—fri—

ŠAFÁRIK A SLOVENČINA.

Keď spomíname, v čom sme boli do svetovej vojny, neza-
meškáme povedať, že ku koncu 19-ho a na začiatku 20. stolo-
tia slovenskí rodičia už temer nedávali synov svojich učiť — od-
vrátili sa od maďarských škôl; nuž a bez školy v 19. alebo
20. stolo-
tí národ hynie duchovne i materiálne. A zle to bolo
s nami už i prvej, nielen po roku 1867. Už v prvej tretine 19.
stolo-
tia ako kriľavý príklad máme Pavla J. Šafárika. Keď vrátil
sa z nemeckej univerzity, pre neho doma nebolo chleba — pri-
nútený bol utiahnuť sa u Srbov, na ich gymnáziu novo-sadskom.

A Šafárikovi nášmu, tomu zvláštnemu človeku, nešlo len
o chlieb, o postavenie. Žiť doma, na Slovensku, u neho bolo
potrebou duše, potrebou, súvisevšou i s vedeckou prípravou.
Jemu žiadalo sa žiť tam, kde bol by mohol pracovať predov-
šetkým ako Slovák. V svojich slavistických štúdiách vychodil
zo slovenskej reči. Bol ešte mladý, už hovorieval, gramaticky
aká dôležitá je „naša slovenčina“.¹⁾

Do Nového Sadu Šafárik dostal sa 1819-ho roku, a vo
februári 1821-ho už radil sa listovne s Jánom Kollárom, akým
spôsobom mohli by vydať sbierku národných piesní slovenských.
Strany reči — písal v tomto svojom liste, 14. februára 1821 —
„já sobě aspoň dobře jistou prostřední cestu, niž by se zvláště
učitelům k lidu mluvícím jíti dalo, mysliti a představití mohu...
Zde, myslím, aspoň nyní, ne tak vysokých ideálů, jako raději
hlubokého života našich zanedbaných bratří Slováků šetřiti
třeba.“²⁾

Ale pritom už 28. apríla 1822 žaloval sa: „... mysl má byla
a jest vždycky tam (doma), jen nuceně jsem si vybral roli tuto
u příbuzných raději, než u Němců nebo Uhrů. Pročež bylo-li
by kde u Slováků našich pro mne místa, kdež bych... k za-
milovanému onomu účelu míti se mohl, neomylně bych zdejší
vyhnanství své s oním Jeruzalémem proměnil.“ A na konci listu
prosí „srdečně pozdravit“ Tablica Bohuslava Tablica, ktorý na
Slovensku vyznamenával sa ako spisovateľ najmä objasňovaním
duchovného života slovenského z minulosti. V liste 4. augusta
dokladá, ako je dobre Kollárovi, že má možnosť obcovat
„i s vroucími přátelskými slovenskými dušemi“³⁾ a prispievať
„i k napomáhání národní literatury a tudy vyššího života.“ O
Palkovičovom Slovníku, vtedy vydanom, až rozhorčený píše, že
v ňom mnoho „oplzlosti“. V januári 1823 zas spomína Tabli-

¹⁾ K. Jireček: P. J. Šafárik mezi Jihoslovany, str. 70.

²⁾ Dopisy Pavla J. Šafárika Janu Kollárovi: Časopis českého musea
1873, str. 122.

³⁾ Z peštianskych a budínskych Slovákov Šafárik rád mal najmä Martina
Hamuljaka.

covu knížku o slovenských veršovcoch, tiež Pavla Valaského („*Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria*“), Ladislava Bartholomaeida (*Inclyti Superioris Ungariae Gömöriensis notitia historico-geographico-statistica*) a má na pamäti „slovenské piesne“. Vo februári spytuje sa Kollára, či už našiel pre ne vydavateľa.

Pri piesňach slovenských dôležitá úloha bola, ako ich vydávať, s prevahou ktorého dialektu, akým pravopisom? „Co se pravopisebnosti týče — písal v tomto februárovom (1823) liste — dle mého domněni *by se ohled zvlášť na ty Slováky bráti měl, kteří i Čechů a Moravanů, i Poláků a Rusňáků jednak vzdálení jsou...* Co jen některým krajům, stolicem nebo městečkům přislouchá, zde neměj místa... Skoumatí sluší, co jest vyslovování všem téměř Slovákům společně.“

Prvá a výtečne vystihnutá mienka za strednú slovenčinu ako spisovnú reč Slovákov.

Na konci listu (2. febr. 1823) ešte pripísal, akoby pravidlá pri vydávaní piesní:

„Za základ budiž česká pravopisebnost vzata. *V čem se slovenčina od češtiny dělí, to všudy vyznačeno buď!* Na př. česká *víra* u Slováků: *viera*... Tak všudy: *rieka, biefý* etc.“ Na titul radí: „Slovenskié svetskié piesně“, i predkladá, ako príklad, takto písané texty:

Na vysokej hore
dievča seno hrabe

Piesně moje, piesně,
ver já vás vela viem;
ked já s tiato puojdem,
kdeže já vás podjem?

Alebo:

Vysoko zornička:
Dobru noc, Anička,
Eště vyšie nebe,
Pánboh daj aj tebe.

A nezameškal doložiť, že v poslednej strofe *nebe* miesto *nebo* je len pre rým (tebe).

V marci 1823-ho už píše, že dal sa do ťažkej práce („jsem zahryzl do tvrdého ořecha“). Čas svoj, ktorý zvyšuje mu pri prácach povolania, vynakladá na zostavovanie „historie literatury všech slovenských nářečí“. (*Slovenské* v tie časy u Safárika znamenalo i: slovanské.) Kollára prosí, aby mu pomáhal pri vypracovaní „historie literatury slovenské v Uhřích (u Slováků)“, lebo ide mu o to, „aby tato část mé práce dokonalou obsahovala zprávu o spisovatelství našich Slováků od Zalana až do našich časů...“ O dva mesiace (v máji) spytuje sa Kollára: „Která jest nejstarší slovenská v Uhřích tištěná knížka?“

V tom liste ešte žaluje sa, že Benedikty z Kežmarku nepíše mu nič, a od neho očakávalo by sa vraj poučenie i o Sotákoch.⁴⁾ Kedysi, ako študent, on (Šafárik) videl vraj v Zemplíne sotácku knižku, tlačenú azda v Debrecíne alebo Košiciach, „a reč ta je reč Slovenská“, hovorená „v Zemplíně a jinde tady“.

Veci slovenské zaujímajú ho neprestajne. Kollár spomenul mu v liste, aké zbierky kníh má Mikuláš Jankovich v Pešti⁵⁾, a Šafárik hneď (13. júna) prosil ho (Jána Kollára), aby si hľadel povypisovať u Jankovicha „slovenské spisy našich Slováků (zvlášť starších).“

Vyšla 1825-ho Kollárova „Čítanka“, Šafárik mu (24. marca) hneď napísal: „Vaši Čítanku žiadostivě očekávám... já si zajisté na všem slovenském, byť sebe menší bylo, záležiti dám.“ Potom so zvláštnym potešením doložil: „*Holýho básně se mi nad míru líbí.* Dají se mi i dle našeho způsobu psaní dobře čísti...“

9. januára 1826 končí list: „Pozdravte mi srdečně přítele p. Hamuljáka.“

Z jari 1826-ho Šafárikova kniha „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten“ bola hotová i rozposlaná. (Tlačila sa v Budíne a starosti s vydaním spojené obľahčoval mu Martin Hamuljak.) Kniha taká v ten čas v Slovanstve bola veľkou vecou. Medzi prvými, ktorí sa ozvali a vrele pozdravili spisovateľa, bol viedenský Kopitar. Mala kniha dva diely: prvý obsahoval juho-východné reči a literatúry slovanské, druhý diel severo-západné, a tieto boly takto postavené: I. Dejiny českej reči a literatúry, II. Dejiny reči a literatúry Slovákov (Geschichte der Sprache und Literatur der Slovaken), III. Dejiny poľskej reči a literatúry, IV. Dejiny reči a literatúry lužických Srbov a Vendov.

„Slováci, tieto ctihodné pozostatky karpatských a dunajských Praslovanov“,⁶⁾ začínal Šafárik kapitolu o svojom národe, „z viacnásobných ohľadov zasluhujú bližšieho pováženia“. V paragrafe o „charaktere slovenskej reči“ pripomenul Dobrovského, ktorý zprvu tvrdil, že slovenčina, okrem svojich niektorých zvláštností, je nič iného, ako stará čeština. „Ale pozdejšie tento ctihodný skúmateľ odvolal túto svoju mienku, lebo v „Geschichte der böhm. Sprache und Literatur“ (1818) str. 32 a v „Institutiones linguae slavicae dialecti veteris“ (1822) p. IV. postavil slovenčinu ako vlastnú reč vedľa českej, vendskej a poľskej. A tak žiada to i stav veci. Slovenčina tvorí priechod od českej ku slovinsko-chorvatskej reči, čiže od západných k južným rečiam

⁴⁾ Slováci východní, hovoriaci v niekoľkých obciach so miesto čo, menujú sa Sotákmi.

⁵⁾ K nemu boly sa dostaly i vzácne zbierky Ribajove.

⁶⁾ Šafárik dlhšie pridŕžal sa náuky, že pravlasť Slovanov bola na Podunají. U Slovákov ona, tá náuka, bola milá ešte i v pokolení po Šafárikovi nasledovavšom.

slovanským a vo svojich prvkoch (Urstoff) je veľmi blízko príbuzná staroslovanskej cirkevnej reči.“ Potom nezameškal vyzdvihnúť zemepisnú polohu slovenských sídel, čiže susedstvo Slovákov s Čechmi, Poliakmi, Malorusmi, Srbmi a Slovinci. V treťom paragrafe („Schicksale der slovakischen Sprache und Literatur“) ešte pripomína, ako rovná sa slovenčina cirkevnej reči staroslovanskej jednotlivými slovami, skladbou, frázami, a predstavuje to ako pochopiteľnú vec, keď vraj pravlastou Slovanov v Európe boli Karpaty. Odvolajúc sa na knihu Ladislava Bartholomaeida o Gemerskej stolici, upozorňuje, aká rozšírená mohla byť u Slovákov Cyrilom a Metodom uvedená východná cirkev . . .

Knižka, ako rečeno, vyšla z jari 1826, a asi súčasne Šafařík dôrazne písal v liste Kollárovi: „Milý priateli, buďte presvedčen, že jestli národnosti pomoci chceme, dolu k národu a reči *jak jest* . . . pohľadati máme.“ V liste 6. augusta opätovne povzbudzoval Kollára, aby napísal slovenskú gramatiku. „Musíme jednúc led prosici. Tato polovičnost, toto motání a kolotání etc. nepovede nás nikam; ba zmaří úsilnost naši . . . Jungmann i v listě na mne hořekuje, že sem v „Hist. Lit.“ Slovákov od Čechov oddělil; ale co s tím? . . . Nyní, anebo nikdy. Nyní jest čas *reformy* i u nás i v Čechách — všecko se hýbe, ještě nic není stálého“ . . . Napokon dokladá: „Ostatně soudím, abychom nepsali *slovácky*, ale slovensky, jakož naši Slováci sami říkají, ba už i Nestor o *našich* praotcích na Dunaji pravil *slovensk jazyk*.“

A vracia sa k tomuto i v liste 18. mája 1827:

„Nárek ten na oddelování slovenského nářečí od českého v mé literatuře jest věru bezzásadný! Od toho nemohu odstúpiti. V budoucím vydání ještě dále pokročím . . . Nynější pospolitý sloh českých spisovatelův nemůže nikdy národným slohem našich Slovákův býti . . . Pokud si naši Slováci jakýsi svému nářečí přiměřený spisovný sloh, nech třebaš na základech české grammatiky, nezarazejí: až potud nebude u nás národní literatury, nebude u lidu chuti ku čtení. My spisovatelé budeme jen braminové mezi lidem našim: jako sme posavad byli, a sloh náš a jazyk knižný to, co sanskrit a církevná slovenčina. Píši to, abych Vás utvrdil v přesvědčení a předsevzetí. Neodstupte od základův námi před 3 lety položených —“ (Keď totiž chystali sa vydávať piesne, boli sa dorozumeli na forme reči.) I v októbri 1830 trpko spomínal Kollárovi, že v Prahe Jungmann síce postaral sa o vydanie jeho študentskej práce, prekladu Schillerovej Márie Stuartky, ale pri hladení reči príliš češtil, „slovenčinu mou všude smazal.“⁷⁾

Stanoviska svojho Šafařík pridržal sa dôsledne. (Vnuk jeho Konstantín Jireček, zaznačil i po jeho pražských rokoch: „Blížší

⁷⁾ Konstantín Jireček: P. J. Šafařík mezi Jihoslavy, str. 65.

než Čechové Šafaříkovi boli Slováci... O pomerech jeho k vlastným krajanom slušelo by napsati zvláštni pojednání.“⁸⁾ Na výčitky, že v „Geschichte der slawischen Sprache und Literatur“ oddelil Slovákov od Čechov, roku 1826-ho odpoveď jeho bola: „V budúcom vydaní ešte ďalej pokročím...“ Ale už v liste 24. marca 1825 žaloval sa Kollárovi, že vláda viedenská „dotiera na jeho odstránenie“. Najprv zbavili ho na gymnáziu direktorského úradu, potom bolo viditeľné, že usilujú sa odstrániť ho i ako profesora.

Osud so Šafaříkom veľmi nemilosrdne naložil. Keď Ján Kollár, prenasledovaný na slovenskej fare v Pešti, bol hotový odísť do Prahy, Šafařík robil mu trpké výčitky a odrádzal ho najmä od Prahy. Tu skoro zatým Kollár už mohol sa udržať v Pešti, a Šafařík nemal iného spôsobu, ako utiahnuť sa v Prahe. Žil tam dosť dlho temer z milosti.

Rozumie sa, v Prahe, kde žil od 1833-ho, dali mu potom hovoriť i v „Hlasoch“, vydaných 1846-ho roku proti slovenčine. Ale keby bol žil doma, na Slovensku, Šafařík by sotva bol odstúpil od viery, v ktorej žil za svojich mladších rokov. On, ktorý i z príležitosti Herkľovej knižky v marci 1826-ho bol napísal Kollárovi, že pre nás treba gramatiky, „ktorej by každému *své nechala*, a opäť nás spojila.“

Peter Tvrдый:

CHYBNÉ SLOVÁ A VÄZBY, KTORÝM TREBA V SLOVENČINE VYHÝBAŤ.

Namiesto:

hovorme a písme:

N

napriek tomu:

napriek svojmu nemeckému
priezvisku bola Slovenka
bol *zadychčaný*, a *napriek*
tomu dobehol
následkom toho

následkom biedy
umrel následkom hladu
následovne
naspamäť
nastíniť
nastúpil cestu
nátcha, nátko
nato

hoci (čo aj) mala nemecké
priezvisko, bola Slovenka
bol **zadychčaný**, a **jednako**
dobehol
preto, a preto, z tej príčiny,
v **dôsledku toho**
pre biedu, od **biedy**
umrel hladom
tedy, týmto spôsobom, takto
nazpamäť
načrtnúť
odcestovať
nádcha
poťom, vťom

⁸⁾ Tiež tam, str. 66.

nazad je zbytočné v takých
väzbách:

kedy si *sa vrátil* z trhu *nazad*
nazlobil sa

nazpäť dať
neaký
nebezpečie
necnosť

nectný
bola nedela (es war ein Sonntag)
nedozratý
neh

nechať v takýchto výrazoch:

nechať to spraviť
nemôžem si prácu *nechať*
nechal vec pri starom
zanechal ženu, vlast
komuže *zanecháš* ten ma-
jetok?

nejapný

nejistý
nejsom, nejsi, neni, nejsme,
nejste, neni sú

nekde
nekedy
nelze
nemoc, nemocný
neplecha
nes, neska, neskám
nesnadný, nesnáďa
niaký

ničmenej

niet vždy sa viaže s genitívom: *niet* rozumu, *niet* detí, *niet* po-
krmu, *niet* ho doma

nigda, nigde, nigdy

nimiž

nimž

nufné zlo

nufno

nufnosť

nyť, nyjem

kedy si **sa vrátil** z trhu
najedovať sa, nahnevať, na-
pajediť sa

vrátiť
nejaký
nebezpečenstvo
nečesnosť, hanobnosť, ne-
šlachetnosť
nečestný
bolo to v nedefu
nedozrelý
nech

dať si spraviť
nemôžem si prácu **odložiť**
dal veci pokoj
opustil ženu, vlast
komuže **poručíš** ten majetok?

nemotorný, neohrabaný,
hlúpy

neistý
nie som, nie si, niet, nie je,
nie sme, nie ste, nie sú

niekde
niekedy
nemožno
choroba, chorý
neslušnosť, prostopašnosť
dnes
ťažký, ťažkosť
nijaký
jednako

nikda, nikde, nikdy

ktorými

ktorým

nevyhnutné zlo

treba

potreba, nevyhnutnosť

túžiť, trúchliť

○

-o dostávajú pri tvorení prísloviak z prídavných mien tie,
ktorých kmeň sa končí pernou spoluhláskou (*b, p, m, v,*

f), alebo hrdelnou (g, h, ch, k): hrubý — hrubo, hluchý — hlucho ap.

občanský, občanstvo
obdelač
obdržal som tvoj list
objímať
obladlý
obľosť
obnáša to asi tisíc korún
obnos, obnášať

obťažnosť, obťažný

obvod, obvodný
ocfnúť sa
oče, očenaš
otčím

občiansky, občianstvo
obďaleč
dostal som tvoj list
objímať
obľedlý
okružnosť (oválnosť)
činí to asi tisíc korún
Slovák obnosi šaty. Miesto podstatného mena „obnos“ treba sa držať medzinárodného slova „suma“, u nás tiež zakoreneneho. (Rukoväť, str. 290.)
obťažnosť, obťažný. Ale lepšie zameniť ho slovami **ťažký, ťarcha**: to je ťažká robota; muž jej je na ťarchu.
okres, okresný
najsť sa, zbadať sa, ocíť sa
otče, Otčenáš
otčím

(Pokračovanie.)

ROZLIČNOSTI

Traky, tračky a hózentrógle. — Nedávno brnenské Lidové noviny zaujímaly sa veľmi o to, ako asi volá po slovensky svoje „hózentrógle“ šéfredaktor Slováka. Pri tejto príležitosti nezabudly sa otrieť aj o slovenčinu, ktorú poznajú tak dobre ako slovenské pomery, t. j. z počutia a rozprávania niektorých bratislavských Neslovákov, ktorí nepoznajú Slovensko a preto píšu o ňom. Nuž, veru, „hózentrógle“ volajú sa po slovensky *trakmi, tračkami*. P. Tvrдый (vo Frazeol. slovníku, str. 352 a 533) pokladá sice slovo *trak* za nemecké a naozaj na prvý pohľad slová *fraky, tračky* vzbudzujú podozrenie, že sú nemeckého pôvodu (tragen, Tragband Hosenträger), ale v tom je omyl. Už Miklosich (v Et. Wörterbuch der Slaw. Sprachen, str. 359) kladie k sebe slovinské, srbochorvátske a české *trak*, poľské *troki*, ruské *torok*, odvodzujúc ich z praslovanského *tork-*. Jeho etymológia je správna. — I Jungmannov slovník (sv. 4, str. 614) uvádza z Palkovičovho slovníka slovo „*trak* (i *frák*) = *šle, kšandy*“. V Jančovičovom slovníku z r. 1848 (str. 334) nachodíme „*trak* = *posztószél, nadrághordó*“, v tomže význame má ho i Loos (III, 553) „*trak* = *Tragband, Hosenträger*“, ale aj Kottov slovník (IV, 129) má „*traky* = *šniárky pri sukniach, šle, kšandy*“. Napokon treba spomenúť, že i M. Kálal vo svojom Slovenskom slovníku (str. 719) má *fráky, tračky* = *šle*.

Slovo *trak* pôvodne značilo okraj alebo pruh látky či plátna, na pr. na noši sú *fraky*. V tomto význame je bežné na celom Slovensku. i na

východe (viď Czambel, Slk. reč, str. 605). Význam slova sa rozšíril, tak že dnes *trakmi* a *tračkami* voláme i *plecnice* (hózentrógle). A takýto význam pripisujú slovám *traky*, *tračky* naše slovníky už vyše sto rokov. Ale poznáme tieto slová i zo živej reči v Trenčianskej, Liptove a Zvolenskej. Pravda, miesty majú i názov *plecnice*. Slová *traky*, *tračky* sú dobré a pre spisovnú reč vhodné. Netreba sa im vyhýbať.

Lidové noviny mohli by sa z tohoto príkladu naučiť, aby nabadúce nerobili vtipy na účet slovenčiny. Naše *traky*, *tračky*, *plecnice* sú iste slovanskejšie ako české *kšandy* a *šle*. Škoda, že Lidové noviny robia zlé vtipy na náš účet. Nestačí im skrivodlivé informovanie o slovenských pomeroch, miešajú sa i do filologie. No, v tomto prípade poriadne sa omýlili.

Fórum či forum? — Pravidlá slov. prav. uzákonili tvar *forum* s krátkym *o*, ale plurál „*forá*“ je neprijateľný. Hovoríme *fórum*, gen. *fóra*, nom. pl. *fóra*. Tvar *foruin* s dlhým *ó* bol vžitý (Czambel, Rukoväť, I. vyd., str. 308). Môžeme proti Pravidlám slk. pr. písať *fórum*, lebo len tento tvar je správny.

Myseľ-úmysel. — Často čítame chybné tvary *úmysle* miesto *úmysly*, *úmyselný* miesto *úmyselný*. Je to vplyv slova *mysel*, v ktorom je *-l* právom. Treba si zapamätať, že *tá myseľ* má *-l*, ostatné slová mužského rodu: *úmysel*, *smysel*, *priemysel* ap. skloňujú sa podľa vzoru *dub*, majú teda v nom. plurálu *-y*, *úmysly*, *smysly* ap. a ani v prídavných menách nemajú mäkké *-l*, správne je len: *úmyselný*, *myselný* ap.

Rozdiely-rozdiele. — Pri slovách *rozdíel* a *podíel* vyskytujú sa zhusť chybné nominatívy plurálu *rozdiele*, *podiele*, hoci v spisovnej reči skloňujú sa dôsledne podľa vzoru *dub*, teda v nom. pl. má byť len *-y*: *rozdíely*, *podíely*, *oddiely*, *díely* ap.

Odtlačok-výtlačok. — Zásluhou redakcie Slovenských pohľadov (vlastne dr. Št. Krčméryho) ujalo sa v matičných vydaniach slovo *odtlačok* miesto českého *otisk* (*separát*). Hoci slovo na prvý raz nepozdávalo sa, jednako už sa vžilo. Nahradíť české *otisk* slovenským *odtlačok* bolo potrebné hlavne preto, že v slovenčine máme slová *tlačiareň*, *tlač*, *tlačíť* a nie *tiskáreň* a pod. Slovo *otisk* priečilo sa jazykovému čutiu, nepatrilo do skupiny slov z kmeňa *tlač-*, preto bolo odsúdené na zahynutie.

V časopise „Slovák“ našli sme slovo *výtlačok* = *exemplár*. Ako každé nové slovo, nezneje nám dosť dobre. Ale skúsenosť učí, že slová, ktoré patria do tvorivej skupiny slov, majú dosť sily, aby sa vžily. V tomto prípade slovo *odtlačok* bude oporou novému slovu *výtlačok*. Či sa i toto vžije, ukáže budúcnosť.

Hajčí. — Dvaja Ružomberčania spytujú sa, akého pôvodu je ich napodiv čudné slovo *hajčí*. Vysvetlenie je naporúdzi. *Hajčieho* podľa Káľalovho slovníka (str. 157) poznajú i v Bystrici. Hajčím volajú poľného strážcu. Slovo pochodí od slova *háj* (*hájiť*) a je dnes už archaizmom. Skloňujeme ho takto: *hajčí*, *hajčieho*, *hajčiemu* atď. Patrí teda do tej istej kategórie ako *pivovarčí*. — Niet príčiny neuznať ho aj v literárnej reči, keďže má iný význam ako slovo *hájnik*.

Slovanské názvy mesiacov. — Snahy po očiste spisovného jazyka bývajú často dosť povrchné a niekedy ide naozaj len o malicherné zádrapky. V tejto veci pekným príkladom je slovanské pomenovanie mesiacov. Koľko roboty sa vynaložilo na poslovenčenie latinských názvov! Ako S. Czambel spomína v Slovenských pohľadoch (ročník 1891, str. 447), Lichardove „Pokladnice“ začaly prvé uvádzať vraj pôvodné slovenské názvy: veľký sečeň, malý sečeň, brezeň, dubeň, traveň, lípeň, klaseň, srpeň, jaseň, rujeň, studeň, mrazeň. Pravda, tieto zväčša umelé a nesrozumiteľné fabriky neujaly sa ani v spisovnej ani v ľudovej reči. Pred prevratom a hlavne po ňom hláskoslovne slovakizovali sa české názvy mesiacov, z toho nám ostaly v tlačivách nepekné skomoleniny *zárie-zári, rujeň-rijeň* ap. Nechýbalo mnoho, že i z tejto veci bola by sa robila politická otázka. Aspoň po istý čas na stredných školách museli žiaci vyhbovať latinským názvom mesiacov. Už S. Czambel (v spomenutom článku) dôvodil takto: „Také „slovenčenie“ obišlo pred polstoletím, ale teraz dokazuje zaostalosť. Latinské názvy: január, február, marec atď. tak sú vžitú do nášho jazyka, že im vo spisovnom plného práva podávať treba. Ak sa nehanbí 100 miliónov Rusov za latinské názvy mesiacov vo svojej reči, my, ktorých predchodcovia po latinsky písali, tým menej sa musíme hanbiť.“ — Nové Pravidlá slovenského pravopisu uzákonyli iba latinské názvy, ako to bol požadoval S. Czambel.

Kedy píšeme spojku žeby dovedna? — Dovedna máme písať *žeby*, keď značí *aby*, na pr.: Dávali mi starú babu, žeby som ju miloval. (Lud. pies.) — Žeby si sa to dobre naučil! (Úzus.) — Nech dá pozor, žeby sa nesklamal! (Úzus.) a pod. V týchto vetách *žeby* má ten istý význam ako *aby*, preto žiada sa dovedna písať *žeby*. Všade inde píšeme *že by* oddelene, na pr.: Veru som si nemyslel, že by si to urobil. (Úzus.) Ani som neveril, že by si to ty nevedel. (Úzus.) a pod.

Doteraz v niektorých tlačiarňach sústavne vyhadzovali spojku *žeby* (= *aby*). To nie je správne, lebo spojky *aby* i *žeby* sú rovnako dobré a miesty častejšie býva *žeby* (na východe, ale aj na strednom a západnom Slovensku). *Žeby* v platnosti *aby* máme písať dovedna už aj preto, aby sme primerane graficky označili jeho význam.

Pri Bratislave - u Bratislavy. — Veľmi dobre cítime významový rozdiel vo vetách: *Bol som u otca; Bol som pri otcovi.* Z porovnania tohoto vychodí, že dobre po slovensky je len: Senica *pri* Banskej Bystrici; Opatová *pri* Trenčine; Porúbka *pri* Hrádku; dom *pri* ceste; mesto *pri* rieke; roľe *pri* dedine. V týchto väzbách nesmieme upotrebiť predložku *u*, ktorú v takýchto prípadoch pokladáme za celkom nový bohemizmus.

Trenčiansko, Gemersko ap. — V niektorých denných časopisoch nachodíme takéto názvy bývalých stolíc (žúp): *Trenčiansko, Zvolensko, Gemersko, Novohradsko* ap. To je pravdaže nesprávne. Veď hovoríme: *Bol som v Trenčianskej, vo Zvolenskej, v Nitrianskej*, kde je všade zamlčané slovo *stolica* (starý názov župy). Pridržiavajme sa vždy vžitých a zo živej i spisovnej reči nevykoreniteľných názvov: *Nitrianska, Trenčianska, Bra-*

fišlavská, Tekovská ap., alebo: *Turiec, Liptov, Orava, Gemer, Novohrad, Šariš, Spiš* ap. — Miesto starých názvov bývalých stolíc netvorme nové príponou *-sko*.

Itália-Taliansko, Anglia-Anglicko, Francia-Francúzsko. — Mená krajín tvoríme obyčajne príponou *-sko*: *Maďarsko, Srbsko, Poľsko, Rumunsko, Rusko, Nemecko* a pod. Dosať hovorili sme a hovoríme *Taliansko, Anglicko, Francúzsko, Švajciarsko, Albánsko* a pod., teda nie: *Itália, Anglia, Francia, Helvetia, Albánia* ap. — Menám krajín na *-ta* netreba dávať prednosť, lebo sa nevzily a sú nepotrebné. Okrem toho pri názve *Francia* mohlo by byť nedorozumenie, keďže Franciou voláme štát vyhynulých Frankov, ktorých reč menujeme *frančtinou* (pôvodom germánsky jazyk), ale reč Francúzov, obyvateľov terajšieho *Francúzska*, volá sa *francúzštinou* (pôvodom svojím reč románska). — Ostaňme my len pri názvoch na *-sko*, sú dobré a bežné.

Po večere - po večeri. — Istý čitateľ z R. sputuje sa, ktorý z týchto dvoch tvarov je správny. Obidva, — lenže je medzi nimi významový rozdiel; *po večeri* je lokál ženského podstatného mena *večera* (podľa *duša*) a *po večere* je lok. mužského podst. mena *večer* (podľa *dub*). Hovoríme a píšeme: Po Štedrom večere (ide o Štedrý, Dohviezdny večer), ale: Po dobrej večeri (keď ide o dobrú večeru, — jedlo).

Vedieť - môcť. — V niektorých tlačiarňach vyhadzujú p. korektori skoro každé *vedieť* a opravia ho na *môcť*. Je síce pravda, že v slovenčine máme niektoré maďarizmy, kde *vedieť* je doslovne podľa maď. *tudni*, ale zabúda sa, že naše *vedieť* má široké značenie. Keď poviem *viem to urobiť*, tu *viem* má ten istý význam, ako české *umím*. V slovenčine niet slovesa *umieť* (č. *uměti*), jeho význam prešiel na *vedieť*, ktoré takýmto činom značí to, čo v češtine *uměti* i *vědět*. Dobré sú teda výrazy: *Viem francúzsky*, *viem namaľovať obraz*, *viem to vykonať*. Opravenie frázy *viem to spraviť* na *môžem to spraviť* je škodlivý purizmus. Veď sloveso *môcť* má celkom iný význam.

Veterný-vefrný. — V Pravidlách slk. prav. (na str. 319) je dvojtvar *veterný* i *vefrný*, ale len *Veterné hole*. Netreba vari osobitne zdôrazňovať, že tvar *vefrný* je vonkoncom zlý. *Veterné ulice* máme, od Bardijova počnúc, po celom Slovensku. V starších slovníkoch (na pr. v Jančovičovom) je i *poveterný*. — Tvar *vefrný* je práve taký krásny a dobrý ako, povedzme, *strieborný*, ktorý pravdaže nie je v Pravidlách!

Vydrník-Vydrník. — Na východnom Slovensku je obec, ktorú Slováci volajú „*Viderníkom*“. Úrady ju prekrstily na *Vydrník*, hoci v spisovnej reči malo by znieť jej meno *Vydrník*, nie *Vydrník*. (Tvar *Vydrník* je práve taký zlý ako *Veterné (!) hole*.) — Krajinský úrad musí mať naprotidzi veľmi slabých filologov, keď uzákoňuje neslovenský názov *Vydrník*.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ: A. Prídavok.

Tlačila Nová knihtlačiareň v Turčianskom Sv. Martine, Kuzmányho ulica č. 2.